

USMERNENIA VÝBORU MINISTROV RADY EURÓPY O SÚDNICTVE ZOHĽADŇUJÚCOM POTREBY DETÍ

(prijaté Výborom ministrov Rady Európy dňa 17. novembra 2010 na 1098. zasadaní Výboru delegátov ministrov) – editovaná verzia z 31. mája 2011

PREAMBULA

Výbor ministrov,

Vzhľadom k tomu, že cieľom Rady Európy je dosiahnutie väčšej jednoty medzi jej členmi, a to najmä podporou prijatia spoločných pravidiel v právnych záležitostiach;

Berúc do úvahy potrebu zabezpečiť účinné vykonávanie existujúcich záväzných univerzálnych a európskych noriem ochrany a podpory práv detí, ku ktorým patria najmä:

- Dohovor Organizácie Spojených národov o právnom postavení utečencov z roku 1951;
- Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach z roku 1966;
- Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach z roku 1966;
- Dohovor Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa z roku 1989;
- Dohovor Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím z roku 2006;
- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950, CETS č. 5) (ďalej len „EDLP“);
- Európsky dohovor o výkone práv detí (1996, CETS č. 160);
- Revidovaná Európska sociálna charta (1996, CETS č. 163);
- Dohovor o styku s deťmi (2003, CETS č. 192);
- Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (2007, CETS č. 201);
- Európsky dohovor o osvojení detí (revidovaný) (2008, CETS č. 202);

Berúc do úvahy, že podľa záruk EDLP a v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva, právo každého na prístup k spravodlivosti a na spravodlivé súdne konanie – vo všetkých jeho zložkách (vrátane najmä práva na informácie, práva na vypočutie, práva na právnu obhajobu a práva na zastúpenie) – je potrebné v demokratickej spoločnosti a rovnako sa vzťahuje na deti, ale so zohľadnením ich schopnosti tvoriť svoje vlastné názory;

Pripomínajúc príslušnú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, rozhodnutia, správy alebo iné dokumenty iných inštitúcií a orgánov Rady Európy, vrátane odporúčaní Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT), ako aj vyhlásenia a stanoviská Komiséra Rady Európy pre ľudské práva a rôzne odporúčania Parlamentného zhromaždenia Rady Európy;

Berúc na vedomie rôzne odporúčania Výboru ministrov členským štátom v oblasti práv detí, vrátane Odporúčania (2003) 5 o opatreniach na zadržanie žiadateľov o azyl, Odporúčania (2003) 20 o nových spôsoboch riešenia kriminality mladistvých a úlohy súdnictva pre mladistvých, Odporúčania (2005) 5 o právach detí žijúcich v ústavných zariadeniach, Odporúčania (2006) 2 o Európskych väzenských pravidlách, Odporúčania Výboru ministrov (2008) 11 o Európskych pravidlách pre mladistvých páchatelov, voči ktorým sa uplatňujú sankcie alebo opatrenia a Odporúčania Výboru ministrov (2009) 10 o Usmerneniach pre politiku integrovaných národných stratégií na ochranu detí pred násilím;

Pripomínajúc rezolúciu č. 2 o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí, prijatú na 28. konferencii európskych ministrov spravodlivosti (Lanzarote, október 2007);

Berúc do úvahy dôležitosť ochrany práv detí pomocou nástrojov Organizácie Spojených národov, ako sú:

- Štandardné minimálne pravidlá Organizácie Spojených národov pre výkon súdnictva voči mladistvým („Pekingské pravidlá“, 1985);
- Pravidlá Organizácie Spojených národov na ochranu mladistvých zbavených slobody („Havanské pravidlá“, 1990);
- Usmernenia Organizácie Spojených národov pre spravodlivosť v záležitostiach týkajúcich sa detských obetí a svedkov trestných činov (ECOSOC Res 2005/20, 2005);
- Usmernenia Organizácie Spojených národov pre prevenciu kriminality mladistvých („Rijádske pravidlá“, 1990);
- Metodický pokyn generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov: Prístup Organizácie Spojených národov k spravodlivosti pre deti (2008);
- Usmernenia Organizácie Spojených národov k primeranému využitiu a podmienkam náhradnej starostlivosti o deti (2009);
- Princípy týkajúce sa postavenia a fungovania národných inštitúcií na podporu a ochranu ľudských práv („Parížske princípy“);

Pripomínajúc, že je potrebné zabezpečiť účinné vykonávanie existujúcich záväzných noriem týkajúcich sa práv dieťaťa, bez toho aby sa tým bránilo členským štátom zaviesť alebo uplatňovať vyššie štandardy alebo priaznivejšie opatrenia;

Odvolávajú sa na program Rady Európy „Budovanie Európy pre deti a s deťmi“;

Uznávajú pokrok dosiahnutý v členských štátoch na vykonávanie súdnictva zohľadňujúceho potreby detí ;

Berúc však na vedomie súčasné prekážky pre deti v rámci systému súdnictva, aké sú okrem iného neexistujúce, čiastočné alebo podmienené právo na prístup k spravodlivosti, rôznorodosť a zložitosť konaní, možná diskriminácia z rôznych dôvodov;

Odvolávajú sa na potrebu predchádzať prípadnej sekundárnej viktimizácii detí systémom súdnictva v konaniach, v ktorých sa zúčastňujú alebo ktoré sa ich týkajú; 3

Vyzývajú členské štáty, aby preskúmali existujúce nedostatky, problémy a určili oblasti, kde by sa mohli zaviesť zásady a praktické postupy súdnictva zohľadňujúceho potreby detí;

Uznávajú, názory a stanoviská konzultovaných detí v členských štátoch Rady Európy;

Berúc na vedomie, že usmernenia majú za cieľ prispieť k stanoveniu praktických opatrení na nápravu existujúcich nedostatkov v práve a v praxi;

Schvaľuje tieto usmernenia, ktoré slúžia ako praktický nástroj pre členské štáty na prispôbenie ich súdnych a mimosúdnych systémov osobitným právam, záujmom a potrebám detí a vyzýva členské štáty, aby zabezpečili, že sa s nimi široko oboznámia všetky orgány, ktoré sú zodpovedné alebo sa inak podieľajú na právach detí v súdnictve.

I. PREDMET A ÚČEL

1. Tieto usmernenia sa týkajú miesta a úlohy, ako aj názorov, práv a potrieb dieťaťa v súdnom konaní, ako aj alternatív takéhoto konania.

2. Tieto usmernenia by sa mali uplatňovať na všetky situácie, v ktorých sa deti môžu ocitnúť, z akéhokoľvek dôvodu a v akomkoľvek postavení, v styku so všetkými príslušnými orgánmi a službami zapojenými do uplatňovania trestného, občianskeho alebo správneho práva.

3. Cieľom usmernení je zabezpečiť, aby v takom konaní boli plne dodržiavané všetky práva detí, medzi ktoré patrí právo na informácie, na zastúpenie, na účasť a ochranu, s náležitým ohľadom na úroveň rozumovej vyspelosti a chápania dieťaťa a na okolnosti prípadu. Dodržiavanie práv detí by nemalo byť na ujmu právam ostatných zúčastnených strán.

II. DEFINÍCIE

Na účely týchto usmernení o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí (ďalej len „usmernenia“):

a. „Dieťaťom“ sa rozumie každá osoba mladšia ako 18 rokov;

b. „Rodičom“ sa rozumie osoba (osoby) s rodičovskými právami a povinnosťami v súlade s vnútroštátnym právom. V prípade, že rodič(ia) nie je (nie sú) alebo už nevykonáva(jú) rodičovské práva a povinnosti, môže to byť opatrovník alebo menovaný zákonný zástupca;

c. „Súdnictvom zohľadňujúcom potreby detí“ sa rozumejú systémy súdnictva, ktoré zaručujú dodržiavanie a účinné uplatňovanie práv všetkých detí na najvyššej dosiahnuteľnej úrovni, majúc na zreteli zásady uvedené nižšie a na rozumovú vyspelosť a chápanie dieťaťa a okolnosti prípadu. Je to najmä súdnictvo, ktoré je prístupné, primerané veku, rýchle, príčinlivé, prispôsobené a sústredené na potreby a práva dieťaťa, rešpektujúce práva dieťaťa, vrátane práva na spravodlivý proces, práva zúčastniť sa konania a porozumieť konaniu, práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života, práva na nedotknuteľnosť osoby a dôstojnosť.

III. ZÁKLADNÉ PRINCÍPY

1. Usmernenia sa zakladajú na existujúcich princípoch zakotvených v právnych nástrojoch uvedených v preambule, ako aj na judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva.

2. Tieto princípy sú ďalej rozpracované v nasledujúcich častiach a mali by sa vzťahovať na všetky kapitoly týchto usmernení.

A. Účasť

1. Malo by sa rešpektovať právo všetkých detí byť informované o svojich právach, na poskytnutie vhodných spôsobov prístupu k spravodlivosti a na konzultáciu a vypočutie v súdnom konaní, v ktorých sú účastníkom alebo ktoré sa ich týkajú. To zahŕňa prikladať náležitý význam názorom detí majúc na zreteli ich rozumovú vyspelosť a akékoľvek komunikačné problémy, ktoré môžu mať, aby táto ich účasť mala zmysel.

2. Deti by sa mali považovať za plnoprávne subjekty práv a mali by byť oprávnené na výkon všetkých svojich práv spôsobom, ktorý prihliada na ich schopnosť tvoriť si vlastné názory a na okolnosti prípadu.

B. Najlepšie záujmy dieťaťa

1. Členské štáty by mali zabezpečiť, aby účinné uplatňovanie práva detí na to, aby ich najlepší záujem bol prvoradým hľadiskom pri všetkých záležitostiach, na ktorých sa zúčastňujú alebo sa ich týkajú.

2. Pri posudzovaní najlepších záujmov zúčastnených alebo dotknutých detí:

a) by sa mal ich názorom a postojom prikladať náležitý význam;

b) by sa mali vždy dodržiavať všetky ostatné práva dieťaťa, ako je právo na dôstojnosť, slobodu a rovnaké zaobchádzanie;

c) by sa mali prijať všetky príslušné orgány komplexný prístup tak, aby sa náležite vzali do úvahy všetky dotknuté záujmy, vrátane duševného a telesného blaha a právne, sociálne a hospodárske záujmy dieťaťa.

3. Najlepšie záujmy všetkých detí zúčastňujúcich sa toho istého konania alebo prípadu by sa mali posudzovať oddelene a vyvážené so zreteľom na zosúladenie možných protichodných záujmov detí.

4. Nakoľko súdne orgány majú najvyššiu právomoc a zodpovednosť za konečné rozhodnutia, ktoré prijímajú, členské štáty by mali, ak je to potrebné, vyvinúť sústredené úsilie smerujúce k uplatňovaniu multidisciplinárneho prístupu s cieľom posúdiť najlepšie záujmy detí v konaniach, ktoré sa ich týkajú.

C. Dôstojnosť

1. S deťmi by sa malo zaobchádzať so starostlivosťou, citlivosťou, spravodlivosťou a úctou počas celého konania alebo prípadu, s osobitným zreteľom na ich osobnú situáciu, blaho a špecifické potreby, a pri plnom rešpektovaní ich telesnej a duševnej integrity. Takéhoto zaobchádzania by sa im malo dostať, keď akýmkoľvek spôsobom prichádzajú do styku so súdnym alebo mimosúdnym konaním alebo inými úkonmi, a to bez ohľadu na ich právne postavenie a spôsobilosť v akomkoľvek konaní alebo prípade.

2. Deti nesmú byť podrobované mučeniu alebo neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

D. Ochrana pred diskrimináciou

1. Práva detí sa zaručujú bez diskriminácie z akéhokoľvek dôvodu, ako je pohlavie, rasa, farba pleti alebo etnický pôvod, vek, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, socioekonomické postavenie, stav ich rodiča (rodičov), príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod, sexuálna orientácia, rodová identita alebo iné postavenie.

2. Osobitnú ochranu a pomoc môže byť potrebné udeliť viac ohrozeným deťom, ako sú deti - migranti, deti - utečenci a deti - žiadatelia o azyl, deti bez sprievodu, deti so zdravotným postihnutím, bezdomovci a deti ulice, rómske deti a deti v ústavných zariadeniach.

E. Právny štát

1. Princípy právneho štátu by sa mali uplatňovať v plnom rozsahu pre deti, tak ako sa uplatňujú na dospelých.

2. Prvky spravodlivého procesu, ako zásada zákonnosti a zásada proporcionality, zásada prezumpcie nevinny, právo na spravodlivý proces, právo na právne poradenstvo, právo na prístup k súdom a právo na odvolanie sa, by mali byť deťom zaručené tak, ako dospelým a nemali by byť minimalizované alebo odopierané pod zámienkou najlepších záujmov dieťaťa. Toto platí pre všetky súdne a mimosúdne a správne konania.

3. Deti by mali mať právo na prístup k primeraným nezávislým a účinným mechanizmom podávania sťažností.

IV. SÚDNICTVO ZOHĽADŇUJÚCE POTREBY DETÍ PRED SÚDNYM KONANÍM, POČAS SÚDNEHO KONANIA A PO SÚDNOM KONANÍ

A. Všeobecné prvky súdництва zohľadňujúceho potreby detí

1. Informácie a rady

1. Od svojho prvého kontaktu so systémom súdництва alebo s inými príslušnými orgánmi (napr. policajné orgány, imigračné úrady, vzdelávacie inštitúcie, zariadenia poskytujúce sociálne služby alebo zdravotnú starostlivosť), a počas tohto procesu, deti a ich rodičia by mali byť ihneď a primerane informovaní, okrem iného, o:

a) ich právach, najmä o osobitných právach detí s ohľadom na súdne alebo mimosúdne konanie, v ktorom sú alebo mohli by byť zúčastnené, ako aj o dostupných prostriedkoch nápravy v prípade porušenia svojich práv, vrátane možnosti využiť buď súdne alebo mimosúdne konanie alebo iné opatrenia. To môže zahŕňať informácie o pravdepodobnom trvaní konania, možného prístupu k odvolaniu a nezávislých mechanizmoch podávania sťažností;

b) systéme a postupe, s prihliadnutím na konkrétne miesto a úlohu, ktoré dieťa bude v ňom mať a rôznych procesných krokoch;

c) existujúcich podporných mechanizmoch pre dieťa pri jeho účasti na súdnom alebo mimosúdnom konaní;

d) vhodnosti a možných dôsledkoch daného súdneho alebo mimosúdneho konania;

e) prípadných poplatkoch alebo následných krokoch po sťažnosti;

f) čase a mieste súdneho konania a iných podobných úkonov, ako sú vypočutie, ak sa dieťaťa osobne týkajú;

g) všeobecnom priebehu a výsledku konania alebo úkonu;

h) dostupnosti ochranných opatrení;

i) existujúcich mechanizmoch pre preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa dieťaťa;

j) existujúcich možnostiach získať odškodnenie od páchatel'a alebo od štátu prostredníctvom súdneho konania, prostredníctvom adhézneho občianskeho súdneho konania alebo prostredníctvom iných konaní;

k) dostupnosti služieb (zdravotníckych, psychologických, sociálnych, tlmočnických a prekladateľských a ďalších) alebo organizácií, ktoré môžu poskytnúť podporu a prostriedky na prístup k takýmto službám spolu s prípadnou núdzovou finančnou pomocou, ak je to potrebné;

l) akýchkoľvek osobitných opatreniach, ktoré sú k dispozícii na ochranu ich najlepších záujmov najviac ako je to len možné, ak majú bydlisko v inom štáte.

2. Informácie a rady by sa mali deťom poskytovať spôsobom primeraným ich veku a rozumovej vyspelosti, v jazyku, ktorému rozumejú a ktorý je rodovo a kultúrne citlivý.

3. Tak dieťa, ako aj rodičia alebo zákonní zástupcovia by mali prijímať informácie spravidla priamo. Poskytnutie informácií rodičom by nemalo byť alternatívou oznamovania informácií dieťaťu.

4. Materiály vo forme prístupnej deťom obsahujúce príslušné právne informácie by mali byť k dispozícii a široko distribuované a mali by sa zriadiť špeciálne informačné služby pre deti, ako špecializované internetové stránky a linky pomoci.

5. Informácie o akýchkoľvek obvineniach voči dieťaťu musia byť podané neodkladne a priamo potom, ako sú obvinenia vznesené. Táto informácia by mala byť podaná aj dieťaťu aj rodičom takým spôsobom, že presne porozumejú obvineniu a možným následkom.

2. Ochrana súkromného a rodinného života

6. Súkromie a osobné údaje detí, ktoré sú alebo boli zúčastnené na súdnom alebo mimosúdnom konaní a ďalších úkonoch by mali byť chránené v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi. To vo všeobecnosti znamená, že informácie alebo osobné údaje sa nesmú sprístupniť alebo uverejniť, najmä v médiách, ktoré by mohli odhaliť, alebo nepriamo umožniť odhalenie totožnosti dieťaťa, vrátane obrazov, podrobných opisov dieťaťa alebo rodiny dieťaťa, mien alebo adries, zvukových záznamov a videozáznamov, atď.

7. Členské štáty by mali predchádzať porušovaniu práva na súkromie médiami, ako sa uvádza v usmernení 6. vyššie, prostredníctvom legislatívnych opatrení alebo monitorovaním samoregulácie zo strany médií.

8. Členské štáty by mali ustanoviť obmedzený prístup ku všetkým záznamom a dokumentom obsahujúcim osobné a citlivé údaje o deťoch, najmä v konaniach, ktoré sa ich týkajú. Ak je prevod osobných a citlivých údajov nevyhnutný, členské štáty by mali upraviť tento prevod v súlade s príslušnými právnymi predpismi na ochranu údajov, berúc pritom do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa.

9. Kedykoľvek majú byť deti vypočuté alebo svedčiť v súdnom alebo mimosúdnom konaní alebo pri iných úkonoch, kde je to vhodné, malo by sa to pokiaľ možno uskutočniť s vylúčením verejnosti. Spravidla by mali byť prítomní len priamo zúčastnení, za predpokladu, že nebudú prekážať deťom pri poskytovaní dôkazov.

10. Profesionáli pracujúci s deťmi a pre deti by sa mali riadiť prísnymi pravidlami dôvernosti, okrem prípadov, keď existuje riziko poškodenia dieťaťa.

3. Bezpečnosť (osobitné preventívne opatrenia)

11. Vo všetkých súdnych a mimosúdnych konaniach alebo pri iných úkonoch, by deti mali byť chránené pred ujmou, vrátane zastrášovania, odvety a sekundárnej viktimizácie.

12. Profesionáli pracujúci s deťmi a pre deti by mali podliehať, ak je to potrebné, pravidelnému preverovaniu v súlade s vnútroštátnym právom, bez toho aby bola dotknutá nezávislosť súdnictva, aby sa zabezpečila ich vhodnosť pre prácu s deťmi.

13. Osobitné bezpečnostné opatrenia by sa mali vzťahovať na deti, keď údajný páchatel' je rodič, člen rodiny alebo primárny opatrovateľ.

4. Školenie odborníkov

14. Všetci profesionáli pracujúci s deťmi a pre deti by mali mať potrebnú interdisciplinárnu prípravu o právach a potrebách detí rôznych vekových skupín, ako aj o konaniach, ktoré sú im prispôsobené.

15. Profesionáli, ktorí sú v priamom kontakte s deťmi by mali byť tiež vyškolení o komunikácii s deťmi každého veku a stupňa vývoja, ako aj s deťmi nachádzajúcimi sa v situáciách osobitnej zraniteľnosti.

5. Multidisciplinárny prístup

16. S plným zreteľom na právo dieťaťa na súkromie a rodinný život, mala by sa podporovať úzka spolupráca medzi rôznymi odborníkmi za účelom získania komplexného pochopenia dieťaťa, rovnako ako zhodnotenia jeho právnej, psychickej, sociálnej, emočnej, telesnej a kognitívnej situácie.

17. Pre profesionálov pracujúcich s deťmi alebo pre deti by mal byť ustanovený spoločný hodnotiaci rámec (napr. právnici, psychológovia, lekári, policajti, imigrační úradníci, sociálni pracovníci a mediátori) v konaniach alebo pri úkonoch, ktoré zahŕňajú alebo majú vplyv na deti, aby sa poskytla potrebná podpora tým, ktorí prijímajú rozhodnutia, ktoré im umožnia čo najlepšie slúžiť záujmom detí v danom prípade.

18. Pri uplatňovaní multidisciplinárneho prístupu by sa mali rešpektovať profesijné pravidlá dôvernosti.

6. Zbavenie osobnej slobody

19. Akákoľvek forma odňatia slobody detí by mala byť krajným opatrením a na čo najkratšie obdobie.

20. Keď je uložený trest odňatia slobody, deti by mali byť spravidla umiestnené oddelene od dospelých. Ak sú deti umiestnené spolu s dospelými, malo by to byť z výnimočných dôvodov a len na základe najlepších záujmov dieťaťa. Za každých okolností by deti mali byť zadržované v priestoroch, ktoré vyhovujú ich potrebám.

21. Vzhľadom na zraniteľnosť detí zbavených slobody, dôležitosť rodinných väzieb a podporu reintegrácie do spoločnosti, by mali príslušné orgány zabezpečiť dodržiavanie a aktívne podporovať naplnenie práv dieťaťa, ako sú uvedené v univerzálnych a európskych nástrojoch. Okrem iných práv, deti majú najmä právo:

a) udržiavať pravidelné a zmysluplné kontakty s rodičmi, rodinou a priateľmi prostredníctvom návštev a korešpondencie, okrem prípadov, keď si obmedzenia vyžadujú záujmy spravodlivosti a záujmy dieťaťa. Obmedzenia tohto práva by nikdy nemali byť používané ako trest;

b) dostávať vhodné vzdelávanie, odborné poradenstvo a školenie, zdravotnú starostlivosť, a užívať slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania a prístup k voľnočasovým činnostiam, vrátane telesnej výchovy a športu;

c) na prístup k programom, ktoré pripravujú deti, v predstihu na ich návrat do ich spoločenstva, s plnou pozornosťou voči nim v súvislosti s ich emocionálnymi a telesnými potrebami, ich rodinnými vzťahmi, bývaním, vzdelávaním a možnosťami zamestnania a socioekonomickým postavením.

22. Zbavenie osobnej slobody maloletých bez sprievodu, vrátane žiadateľov o azyl a detí oddelených od rodiny by nikdy nemalo byť motivované, alebo založené iba na tom, že nemajú pobytový status.

B. Súdnictvo zohľadňujúce potreby detí pred súdnym konaním

23. Minimálny vek trestnej zodpovednosti by nemal byť príliš nízky a mal by byť ustanovený zákonom.

24. Alternatívy k súdnemu konaniu, ako je mediácia, odklon (od súdnych mechanizmov) a alternatívne riešenie sporov by sa mali podporovať, kedykoľvek môžu tieto alternatívy lepšie poslúžiť najlepším záujmom dieťaťa. Predbežné využívanie týchto alternatív by sa nemalo považovať za prekážku prístupu dieťaťa k spravodlivosti.

25. Deti by mali byť podrobne informované a oboznámené o možnosti využiť buď súdne konanie alebo alternatívy k súdnemu konaniu. Táto informácia by mala tiež objasniť možné dôsledky každej varianty. Na základe dostatočných informácií, právnych aj iných, by mala byť k dispozícii možnosť výberu využiť buď súdne konanie alebo alternatívy pre toto konanie, ak existujú. Deti by mali mať možnosť získavať právne poradenstvo a ďalšiu pomoc pri určovaní vhodnosti a nádejnosti navrhovaných alternatív. Pri tomto rozhodovaní by sa mali brať do úvahy názory dieťaťa.

26. Alternatívy k súdnemu konaniu by mali zaručiť primeranú úroveň právnej ochrany. Úcta k právam detí opísaných v týchto usmerneniach a vo všetkých príslušných právnych nástrojoch o právach dieťaťa by mala byť zaručená v rovnakom rozsahu v súdnych aj v mimosúdnych konaniach.

C. Deti a polícia

27. Polícia by mala rešpektovať osobné práva a dôstojnosť všetkých detí a mať na zreteli ich zraniteľnosť, to znamená brať do úvahy ich vek a rozumovú vyspelosť a akékoľvek osobitné potreby tých detí, ktoré môžu byť trpieť telesným alebo duševným postihnutím alebo mať komunikačné problémy.

28. Kedykoľvek je dieťa zadržané políciou, malo by byť dieťa informované spôsobom a jazykom, ktorý je vhodný k jeho veku a úrovni chápania o dôvode, pre ktorý bolo zadržané. Deťom by mal byť umožnený prístup k právnemu zástupcovi a daná možnosť kontaktovať svojich rodičov alebo osobu, ktorej dôverujú.

29. S výnimkou mimoriadnych okolností by rodič(ia) mal(i) byť informovaný(í) o prítomnosti dieťaťa v policajnej stanici, oboznámený(í) s podrobnosťami, prečo bolo dieťa zadržané a požiadaný(í), aby prišiel(li) na policajný útvar.

30. Dieťa, ktoré bolo zaistené by sa nemalo vypočúvať, pokiaľ ide o účasť na trestnej činnosti alebo od dieťaťa by sa nemalo žiadať, aby urobilo alebo podpísalo výpoveď týkajúcu sa takej

účasti, iba ak v prítomnosti právnik, alebo jedného z rodičov dieťaťa, alebo, ak nie je rodič k dispozícii, inej osoby, ktorej dieťa dôveruje. Rodiča alebo túto osobu možno vylúčiť z dôvodu podozrenia z účasti na trestnej činnosti, alebo ak jej správanie je prekážkou výkonu spravodlivosti.

31. Polícia by mala zabezpečiť, aby pokiaľ je to možné, žiadne dieťa zadržané políciou nebolo umiestnené spolu s dospelými.

32. Štátne orgány by mali zabezpečiť, že deti zadržané políciou, boli zadržované v podmienkach, ktoré sú bezpečné a vhodné pre ich potreby.

33. V členských štátoch, kde to patrí do právomoci prokuratúry, by prokurátori mali zabezpečiť prístupy zohľadňujúce potreby detí v celom procese vyšetrovania.

D. Súdnictvo zohľadňujúce potreby detí v priebehu súdneho konania

1. Prístup k súdu a súdny proces

34. Deti, ako subjekty práv, by mali využiť prostriedky nápravy, aby účinne využili svoje práva alebo konali v prípadoch porušenia svojich práv. Vnútroštátne právo by malo uľahčiť, kde je to vhodné, možnosť prístupu k súdu deťom, ktoré majú dostatočné znalosti o svojich právach ako aj o používaní prostriedkov na ochranu týchto práv na základe primerane poskytnutého právneho poradenstva.

35. Akékoľvek prekážky prístupu k súdu, ako náklady konania alebo nedostatok právneho poradenstva, by mali byť odstránené.

36. V prípade niektorých konkrétnych trestných činov spáchaných na deťoch alebo pri niektorých aspektoch občianskeho alebo rodinného práva, by mal byť prístup k súdu umožnený na určitú dobu po tom, čo dieťa dosiahne plnoletosť, ak je to potrebné. Členské štáty sa vyzývajú, aby preskúmali svoje možnosti premlčania.

2. Právne poradenstvo a zastupovanie

37. Deti by mali mať právo na vlastné právne poradenstvo a zastupovanie vo vlastnom mene, v konaní, kde je alebo by mohol byť konflikt záujmov medzi dieťaťom a rodičmi alebo inými zúčastnenými stranami.

38. Deti by mali mať prístup k bezplatnej právnej pomoci za rovnakých alebo miernejších podmienok ako dospelí.

39. Advokáti, ktorí zastupujú deti, by mali byť vyškolení a vybavení znalosťami o právach detí a súvisiacich otázkach, dostávať priebežné a dôkladné školenia a byť schopní komunikovať s deťmi na ich úrovni chápania.

40. Deti by mali byť považované za plnoprávných klientov s ich vlastnými právami a advokáti, zastupujúci deti by mali predniesť stanovisko dieťaťa.

41. Advokáti by mali poskytnúť dieťaťu všetky potrebné informácie a vysvetlenia týkajúce sa možných dôsledkov názorov či stanovísk dieťaťa.

42. V prípadoch, keď existujú protichodné záujmy medzi rodičmi a deťmi, by mal príslušný orgán vymenovať kolízneho opatrovníka (*ad litem*) alebo iného nezávislého zástupcu za účelom zastupovania názorov a záujmov dieťaťa.

43. Primerané zastúpenie a právo byť zastúpený nezávisle od rodičov by malo byť zaručené, a to najmä v konaniach, kde rodičia, členovia rodiny či opatrovatelia sú údajní páchatelia.

3. Právo byť vypočutý a vyjadrovať názory

44. Sudcovia by mali rešpektovať právo detí byť vypočuté vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ich týkajú alebo aspoň byť vypočuté, keď sa má za to, že dostatočne rozumejú prerokúvané záležitosti. Prostriedky používané na tento účel by mali byť prispôbené úrovni porozumenia dieťaťa a jeho schopnosti komunikovať a zohľadňovať okolnosti prípadu. S deťmi by mal byť prekonzultovaný spôsob, ktorým si želajú byť vypočuté.

45. Názorom a stanoviskám dieťaťa by sa mal prikladať náležitý význam v súlade s vekom a rozumovou vyspelosťou dieťaťa.

46. Právo byť vypočutý je právom dieťaťa, nie povinnosťou dieťaťa.

47. Vypočutie dieťaťa by nemalo byť vylúčené iba na základe veku. Kedykoľvek dieťa prejaví iniciatívu, aby bolo vypočuté v prípade, ktorý má na neho vplyv, sudca by nemal odmietnuť vypočuť dieťa, ibaže je to v najlepšom záujme dieťaťa, a mal by vypočuť jeho názory a stanoviská v otázkach týkajúcich dieťaťa v danom prípade.

48. Deťom by sa mali poskytnúť všetky potrebné informácie o tom, ako účinne využiť právo byť vypočuté. Treba im však vysvetliť, že ich právo na vypočutie a zohľadnenie ich názorov nemusí nevyhnutne určiť konečné rozhodnutie.

49. Rozsudky a súdne rozhodnutia týkajúce sa detí by im mali byť náležite odôvodnené a vysvetlené jazykom, ktorý môžu deti pochopiť, a to najmä tie rozhodnutia, ktoré nezodpovedali názorom a stanoviskám dieťaťa.

4. Vyhnutie sa neprimeraným priet'ahom

50. Vo všetkých konaniach týkajúcich sa detí, by sa mala uplatňovať zásada rýchlej reakcie a ochrany najlepšieho záujmu dieťaťa, pri rešpektovaní právneho štátu.

51. V prípadoch rodinného práva (napr. rodičovské práva, zverenie do opatery, únos dieťaťa rodičom), by mali súdy postupovať s mimoriadnou starostlivosťou, aby sa zabránilo riziku nepriaznivých dôsledkov pre rodinné vzťahy.

52. Ak je to potrebné, mali by súdne orgány zvážiť možnosť prijať predbežné rozhodnutia, alebo predbežné rozhodnutia podriaďiť sledovaniu po určitú dobu, aby sa mohli neskôr preskúmať.

53. V súlade so zákonom by mali súdne orgány mať možnosť prijímať rozhodnutia, ktoré sú okamžite vykonateľné v prípadoch, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa.

5. Organizácia konania, prostredie zohľadňujúce potreby detí a jazyk zohľadňujúci potreby detí

54. Vo všetkých konaniach by sa s deťmi malo zaobchádzať s ohľadom na ich vek, ich špecifické potreby, ich rozumovú vyspelosť a úroveň chápania a majúť na zreteli všetky komunikačné problémy, ktoré môžu mať. Prípady s účasťou detí by sa mali riešiť v prostredí, ktoré dieťa nezastrašuje a je k nemu citlivé.

55. Pred začatím konania by sa deti mali oboznámiť s prostredím súdu alebo iného zariadenia a úlohami a totožnosťou zúčastnených funkcionárov.

56. Mal by sa použiť jazyk zodpovedajúci veku dieťaťa a úrovni jeho porozumenia.

57. Pri vypočúvaní alebo rozhovoroch s deťmi v súdnych a mimosúdnych konaniach a pri ďalších úkonoch, sudcovia a ďalší pracovníci by mali jednať s nimi s rešpektom a citlivosťou.

58. Deti by mali mať možnosť byť v sprievode rodičov alebo, v prípade potreby, s dospelou osobou podľa vlastného výberu, ak nebolo prijaté odôvodnené rozhodnutie proti tejto osobe

59. Metódy rozhovoru, ako je videozáznam alebo audiozáznam alebo neverejné predsúdne vypočutie by sa mali používať a považovať za prípustný dôkaz.

60. Deti by mali byť chránené, ak je to možné, proti zobrazovaniu alebo informáciám, ktoré by mohli škodiť ich blahu. Pri rozhodovaní o poskytnutí obrázkov či informácií, ktoré by mohli dieťaťu poškodiť, by sa mal sudca poradiť s inými odborníkmi, ako sú psychológovia a sociálni pracovníci.

61. Súdne konania týkajúce sa detí by mali byť prispôsobené tempu a udržaniu pozornosti dieťaťa: mali by byť plánované pravidelné prestávky a vypočutia by nemali trvať príliš dlho. Aby sa uľahčila účasť detí a plne uplatnili ich kognitívne schopnosti a podporila ich emocionálna stabilita, mali by sa obmedziť na minimum prerušenia súdneho pojednávania a rozptyľovanie počas súdneho pojednávania.

62. Pokiaľ je to vhodné a možné, v miestnostiach na rozhovory a v čakárňach by malo byť zariadenie pre deti vytvárajúce prostredie zohľadňujúce potreby detí.

63. Pokiaľ je to možné, mali by sa ustanoviť špecializované sudy (alebo súdne senáty) a orgány pre deti, ktoré sa dostanú do konfliktu so zákonom. To by mohlo zahŕňať zriadenie špecializovaných jednotiek v rámci polície, súdnictva, systému súdov a prokuratúry.

6. Dôkazy / výpovede detí

64. Rozhovory a získavanie výpovedí od detí by mali, pokiaľ je to možné, vykonávať vyškolení odborníci. Malo by sa vyvinúť maximálne úsilie, aby deti poskytlí svedectvo v najpriaznivejšom prostredí a za najvhodnejších podmienok s ohľadom na ich vek, rozumovú vyspelosť a úroveň porozumenia a komunikačné problémy, ktoré môžu mať.

65. Malo by sa podporovať, aby výpovede od detí, ktoré sú obeťami alebo svedkami, mohli byť zaznamenané audiovizuálne, pri súčasnom rešpektovaní práva ostatných strán napadnúť obsah týchto výpovedí.

66. Ak je potrebný viac ako jeden rozhovor, mali by byť prednostne vykonávané tou istou osobou, s cieľom zabezpečiť koherentný prístup v najlepšom záujme dieťaťa.

67. Počet rozhovorov by mal byť podľa možnosti čo najmenší a ich dĺžka by mala byť prispôsobená veku dieťaťa a udržaniu jeho pozornosti.

68. Priamemu styku, konfrontácii alebo interakcii medzi detskou obeťou alebo detským svedkom a údajnými páchatelmi by sa malo, pokiaľ je to možné, vyhnúť, ibaže o to požiada detská obeť.

69. Deti by mali mať možnosť podať dôkazy v trestných veciach bez prítomnosti údajného páchatela.

70. Existencia menej prísnych pravidiel týkajúcich sa podania dôkazov, ako je neexistencia požiadavky na prísahu alebo iných podobných vyhlásení, alebo iné dieťaťu procesné opatrenia zohľadňujúce potreby detí, by sama o sebe nemala znižovať hodnotu svedectva alebo dôkazu podaného dieťaťom.

71. Na podporu platnosti detských dôkazov by mali byť navrhnuté a realizované metódy rozhovorov, ktoré berú do úvahy rôzne etapy vývoja dieťaťa. Tieto by mali zabrániť sugestívnym otázkam a tým zvýšiť spoľahlivosť.

72. Čo sa týka najlepších záujmov detí a blaha detí, malo by byť sudcovi umožnené, aby povolil dieťaťu, že nemusí svedčiť.

73. Vyhlásenia a dôkazy dieťaťa by sa nemali nikdy považovať za neplatné alebo nedôveryhodné len z dôvodu veku dieťaťa.

74. Mala by sa preskúmať možnosť prijať výpovede detských obetí a svedkov v osobitne navrhnutých dieťaťu zariadeniach zohľadňujúcich potreby detí a prostredí zohľadňujúcim potreby detí.

E. Súdnictvo zohľadňujúce potreby detí po súdnom konaní

75. Právny zástupca dieťaťa, opatrovník alebo zákonný zástupca dieťaťa by mali komunikovať a vysvetliť dané rozhodnutie alebo rozsudok dieťaťu v jazyku, prispôsobenom úrovni chápania dieťaťa a mali by mu poskytnúť potrebné informácie o možných opatreniach, ktoré by sa mohli prijať, ako odvolanie alebo nezávislé mechanizmy pre podávanie sťažností.

76. Vnútroštátne orgány by mali bezodkladne prijať všetky potrebné opatrenia na uľahčenie výkonu súdnych rozhodnutí / nariadení, ktoré sa týkajú detí alebo majú vplyv detí.

77. Ak rozhodnutie nebolo vykonané, deti by mali byť informované, podľa možnosti prostredníctvom svojho právneho zástupcu, kolízneho opatrovníka (*ad litem*) alebo zákonného zástupcu, o možných prostriedkoch nápravy a to buď prostredníctvom mimosúdnych mechanizmov alebo v súdnom konaní.

78. V rodinných prípadoch, ktoré sa týkajú detí, by mal byť nútený výkon rozhodnutí krajným opatrením.

79. Pre deti a ich rodiny by sa po rozsudkoch vo vysoko konfliktnom konaní malo ponúknuť poradenstvo a podpora prostredníctvom špecializovaných služieb, poskytovaných najlepšie zdarma.

80. Osobitná zdravotná starostlivosť a vhodné sociálne a terapeutické intervenčné programy alebo opatrenia pre obeť zanedbávania, násilia, zneužívania alebo iných trestných činov by mali byť poskytované v ideálnom prípade zdarma a deti a ich opatrovatelia musia byť bezodkladne a dostatočne informované o dostupnosti týchto služieb.

81. Právny zástupca, opatrovník alebo zákonný zástupca dieťaťa by mali mať právomoc prijať všetky potrebné opatrenia na uplatnenie nároku na náhradu škody v priebehu alebo po skončení trestného konania, v ktorom bolo dieťa obeťou. Tam, kde je to vhodné, by náklady mal hradiť štát a vymáhať ich od páchatel'a.

82. Opatrenia a sankcie pre deti, ktoré porušili zákon, by mali byť vždy konštruktívnou a individualizovanou reakciou na spáchané činy, pri zohľadnení zásady proporcionality, veku dieťaťa, telesného a duševného blaha a rozvoja a okolností prípadu. Právo na vzdelávanie, odborný výcvik, zamestnanie, rehabilitáciu a reintegráciu by malo byť zaručené.

83. S cieľom podporiť reintegráciu do spoločnosti a v súlade s vnútroštátnym právom, register trestov detí by nemal byť sprístupnený mimo súdneho systému po dosiahnutí plnoletosti. Výnimky pre sprístupnenie takýchto informácií môžu byť povolené v prípadoch závažných trestných činov, okrem iného z dôvodov verejnej bezpečnosti alebo keď sa to týka zamestnania s deťmi.

V. PODPORA ĎALŠÍCH AKTIVÍT ZOHĽADŇUJÚCICH POTREBY DETÍ

Členské štáty sa vyzývajú, aby:

- a) podporovali výskum v oblasti všetkých aspektov súdnictva zohľadňujúceho potreby detí, vrátane techniky pohovorov citlivej k deťom a šírenia informácií a vzdelávania v oblasti týchto techník;
- b) si vymieňali praktické skúsenosti a podporovali spoluprácu v oblasti súdnictva zohľadňujúceho potreby detí v medzinárodnom meradle;
- c) podporovali uverejňovanie a čo možno najširšie rozširovanie verzií príslušných právnych nástrojov zohľadňujúcich potreby detí;
- d) ustanovili alebo zachovali a v prípade potreby posilnili informačné kancelárie pre práva dieťaťa, prípadne prepojené s advokátskymi komorami, sociálnymi službami, ombudsmanni (pre deti), mimovládnyimi organizáciami (MVO), atď.;
- e) uľahčili prístup detí k súdom a mechanizmom podávania sťažností a ďalej uznávali a uľahčovali úlohu mimovládnych organizácií a ďalších nezávislých subjektov alebo inštitúcií, ako sú ombudsmani pre deti pri podpore účinného prístupu detí k súdom a nezávislé mechanizmy podávania sťažností, a to na národnej a medzinárodnej úrovni;
- f) zvážili zavedenie systému špecializovaných sudcov a právnikov pre deti a ďalej rozvíjali súdy, v ktorých sa môžu prijať v prospech detí a ich rodín tak právne ako aj sociálne opatrenia;
- g) uľahčili deťom a ostatným osobám konajúcim v ich mene používanie univerzálnych a európskych ochranných mechanizmov ľudských práv a práv detí rozvojom nástrojov a

mechanizmov pre výkon spravodlivosti a ochrany práv, keď vnútroštátne právne prostriedky nápravy neexistujú alebo boli vyčerpané;

h) ľudské práva, vrátane práv dieťaťa, boli povinnou súčasťou školských osnov a pre pracovníkov povolani pracujúcich s deťmi;

i) rozvíjali a podporovali systémy zamerané na zvýšenie informovanosti rodičov v oblasti práv detí;

j) zriadili medziinštitucionálne a interdisciplinárne centrá zohľadňujúce potreby detí pre detské obeť a detských svedkov, kde by sa mohli uskutočňovať rozhovory s deťmi, lekárske vyšetrenia na forenzné účely, deti sa mohli komplexne posúdiť a dostávať všetky relevantné terapeutické služby od príslušných odborníkov;

k) zriadili špecializované a dostupné podporné a informačné služby, ako sú on-line konzultácie, linky pomoci a miestne komunitné služby zdarma;

l) zabezpečili, aby všetci zainteresovaní odborníci pracujúci v kontakte s deťmi v systéme súdnictva dostávali primeranú podporu a školenie, rovnako ako praktické usmernenie, aby zaručili a realizovali dostatočne práva detí, najmä pri posudzovaní najlepších záujmov detí vo všetkých typoch konaní, ktoré sa ich týkajú alebo ich ovplyvňujú.

VI. MONITOROVANIE A HODNOTENIE

Členské štáty sa tiež vyzývajú, aby:

a) preskúmali vnútroštátne právne predpisy, politiky a postupy na zabezpečenie potrebných zmien pre vykonávanie týchto usmernení;

b) urýchlene ratifikovali, ak tak ešte neurobili, príslušné dohovory Rady Európy o právach dieťaťa;

c) pravidelne kontrolovali a hodnotili svoje pracovné metódy v rámci systému súdnictva zohľadňujúceho potreby detí;

d) udržiavali alebo zriadili rámec, ktorý by zahŕňal jeden alebo viacero nezávislých mechanizmov, ako je to vhodné, na presadzovanie a monitorovanie uplatňovania týchto usmernení v súlade s ich súdnym a administratívnym systémom;

e) zabezpečili, aby sa občianska spoločnosť, najmä organizácie, inštitúcie a subjekty, ktoré majú za cieľ podporovať a chrániť práva dieťaťa, plne zúčastňovali na procese monitorovania.